

دانشکده حقوق و علوم اجتماعی
گروه حقوق

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم شناسی

عنوان

بررسی نشراکاذیب در حقوق کیفری و رویه قضایی ایران

استاد راهنما

دکتر حسین فخر

استاد مشاور

دکتر اسمعیل رحیمی نژاد

پژوهشگر

سحر جعفر شادی

شهریور ۱۳۹۶

تعهدنامه

عنوان پایان نامه: بررسی نشراکاذیب در حقوق کیفری و رویه قضایی ایران

اینجانب **سحر جعفرشادی** دانشجوی کارشناسی ارشد رشته حقوق جزا و جرم شناسی دانشکده حقوق

و علوم اجتماعی دانشگاه تبریز تحت راهنمایی **دکتر حسین فخر** با تعهد به رعایت موارد ذیل، اقرار و اذعان می-

نمایم:

۱- تحقیقات و نتایج ارائه شده در این پایان نامه حاصل مطالعات علمی اینجانب بوده، مسئولیت صحت و

اصالت مطالب مندرج در آن را به طور کامل بر عهده می گیرم.

۲- در خصوص استفاده از مطالب و پژوهش های محققان دیگر به مرجع مورد نظر استناد شده است.

۳- مطالب مندرج در این پایان نامه را اینجانب یا فرد دیگری به منظور اخذ هیچ نوع مدرک یا امتیازی تاکنون

به هیچ مرجعی تسلیم نکرده است.

۴- کلیه حقوق این اثر به دانشگاه تبریز تعلق دارد. مقالات مستخرج از پایان نامه، ذیل نام دانشگاه تبریز

(University of Tabriz) به چاپ خواهد رسید.

۵- حقوق معنوی تمام افرادی که در به دست آمدن نتایج اصلی پایان نامه تاثیر گذار بوده اند در مقالات

مستخرج از پایان نامه رعایت خواهد شد.

۶- چنانچه بعد از جلسه دفاعیه محرز گردد که مطالب پایان نامه به صورت کلی یا جزئی مورد سرقت علمی

قرار گرفته است، نسبت به ابطال مدرک تحصیلی حق هیچ گونه اعتراض و ایرادی نخواهم داشت.

تاریخ

نام و امضاء انشجو

نام خانوادگی: جعفر شادی		نام: سحر	
عنوان: بررسی نشر اکاذیب در حقوق کیفری و رویه قضایی ایران			
استاد راهنما: دکتر حسین فخر		استاد مشاور: دکتر اسمعیل رحیمی نژاد	
مقطع تحصیلی: کارشناسی ارشد		رشته: حقوق جزا و جرم شناسی	
دانشکده: حقوق و علوم اجتماعی		دانشگاه: تبریز	
تاریخ فارغ التحصیلی:		تعداد صفحه: ۸۷	
کلید واژه ها: نشر اکاذیب ، نشر اکاذیب رایانه‌ای، سیاسی، مطبوعاتی، افساد فی الارض، رویه قضایی ایران.			
چکیده جرم نشر اکاذیب به عنوان یکی از جرایم علیه شخصیت معنوی افراد عبارت است از انتشار و اشاعه اخبار دروغ و مطالب خلاف واقع به قصد اضرار به غیر یا تشویق اذهان عمومی یا مقامات رسمی. نظر به ماده ۶۹۸ قانون مجازات اسلامی ۱۳۷۵ اوصاف این جرم عبارتند از: ۱- رفتار مرتکب به صورت اظهار کذب یا نسبت دادن عمل خلاف حقیقت به غیر باشد، ۲- وسایل ارتکاب این جرم علی الظاهر به صورت کتبی باشد، ۳- قصد مرتکب باید «اضرار به غیر یا تشویش اذهان عمومی و یا مقامات رسمی» باشد، ۴- مجنی علیه این جرم، شخص اعم از شخص حقیقی یا حقوقی است. ۵- این جرم، جرمی مطلق است، ۶- این جرم در مواردی که علیه اشخاص است، جنبه‌ی خصوصی دارد و قابل گذشت است اما در مواردی که تشویش اذهان عمومی را در پی دارد، جرم جنبه‌ی عمومی دارد و غیر قابل گذشت است. ماهیت جرم نشر اکاذیب زمانی که مشمول قوانین خاص نیست، جرم تعزیری درجه شش می‌باشد لذا عوامل مختلفی چون تعویق صدور حکم، تعلیق اجرای مجازات، آزادی مشروط، نظارت الکترونیکی، تعدد و تکرار جرم، جهات تخفیف و سقوط مجازات در تعیین مجازات این جرم موثرند. جرم نشر اکاذیب جزو جرایم عمومی و عادی است اما طبق برخی مقررات خاص جرم نشر اکاذیب می‌تواند وصف جرم سیاسی، مطبوعاتی، رایانه‌ای، افساد فی الارض، و نظامی پیدا کند. از لحاظ صلاحیت ذاتی دادگاه صالح برای رسیدگی به جرم نشر اکاذیب به عنوان یک جرم عادی دادگاه کیفری دو خواهد بود و چنانچه جزو جرایم سیاسی یا مطبوعاتی باشد دادگاه کیفری یک و اگر جزو جرایم رایانه‌ای باشد دادگاه کیفری دو و همچنین اگر مشمول عنوان افساد فی الارض باشد دادگاه انقلاب و اگر جزو جرایم نظامی باشد حسب مورد دادگاه نظامی یک یا دو صالح خواهد بود. از جهت صلاحیت محلی نیز متهم جرم نشر اکاذیب در دادگاه محل وقوع جرم محاکمه می‌شود.			

فهرست مطالب

- مقدمه ۱
- ۱- بیان مسأله ۲
- ۲- سوالات تحقیق ۶
- ۳- نتایج مورد انتظار ۶

۱. شناخت جرم نشر اکاذیب

- ۱- تعریف ۱۰
- ۲- سابقه جرم نشر اکاذیب ۱۰
- ۳- عناصر تشکیل دهنده جرم نشر اکاذیب ۱۲
- ۳-۱- عنصر قانونی جرم نشر اکاذیب ۱۲
- ۳-۲- عنصر مادی جرم نشر اکاذیب ۱۳
- ۳-۲-۱- رفتار مرتکب ۱۳
- ۳-۲-۱-۱- اظهارات کذب ۱۴
- ۳-۲-۱-۲- نسبت دادن اعمال خلاف حقیقت به دیگران ۱۵
- ۳-۲-۲- موضوع جرم ۱۶
- ۳-۲-۳- وسایل ارتکاب جرم ۱۷
- ۳-۲-۳-۱- مصادیق وسایل ۱۸
- ۳-۲-۳-۲- خصوصیات وسیله ۲۰

- ۳-۲-۴- نتیجه مجرمانه ۲۲
- ۳-۲-۵- شروع به جرم نشر اکاذیب ۲۳
- ۳-۳- عنصر معنوی جرم نشر اکاذیب ۲۵
- ۳-۳-۱- سوء نیت عام ۲۶
- ۳-۳-۲- سوء نیت خاص ۲۷
- ۳-۳-۳- انگیزه ۲۷
- ۴- مقایسه جرم نشر اکاذیب با عناوین مشابه ۲۸
- ۴-۱- نشر اکاذیب و افترا ۲۸
- ۴-۲- نشر اکاذیب و قذف ۲۹
- ۴-۳- نشر اکاذیب و گزارش خلاف واقع ۳۱
- ۴-۴- نشر اکاذیب و شهادت کذب ۳۳

۲. احکام حقوقی نشر اکاذیب

- ۱- مجازات مرتکب ۳۶
- ۱-۱- مجازات اصلی ۳۷
- ۱-۲- مجازات تبعی و تکمیلی ۳۸
- ۱-۳- مجازات شرکاء و معاونین جرم نشر اکاذیب ۴۰
- ۱-۳-۱- مجازات شرکاء ۴۰
- ۱-۳-۲- مجازات معاونین ۴۱

- ۲- عوامل مؤثر در تعیین مجازات جرم نشر اکاذیب ۴۳
- ۲-۱- تعویق صدور حکم و تعلیق اجرای مجازات ۴۳
- ۲-۱-۱- تعویق صدور حکم ۴۳
- ۲-۱-۲- تعلیق مجازات ۴۴
- ۲-۲- آزادی مشروط در جرم نشر اکاذیب ۴۵
- ۲-۳- مجازات‌های جایگزین حبس در جرم نشر اکاذیب ۴۶
- ۲-۴- تشدید مجازات جرم نشر اکاذیب ۴۷
- ۲-۴-۱- عوامل نوعی تشدید مجازات نشر اکاذیب ۴۷
- ۲-۴-۱-۱- تعدد جرم ۴۷
- ۲-۴-۱-۲- تکرار جرم ۴۹
- ۲-۴-۲- عوامل شخصی تشدید مجازات نشر اکاذیب ۵۰
- ۲-۵- تخفیف مجازات نشر اکاذیب ۵۱
- ۲-۶- سقوط مجازات جرم نشر اکاذیب ۵۲
- ۲-۶-۱- گذشت شاکی ۵۲
- ۲-۶-۲- مرور زمان ۵۴
- ۲-۶-۳- نسخ قانون ۵۵
- ۲-۶-۴- توبه ۵۶
- ۳- قوانین خاص در رابطه با جرم نشر اکاذیب ۵۷

- ۳-۱- جرم نشر اکاذیب به عنوان جرم سیاسی ۵۷
- ۳-۱-۱- نشر اکاذیب واجد وصف سیاسی ۵۸
- ۳-۱-۲- مزایای مجرمان نشر اکاذیب به عنوان جرم سیاسی ۵۸
- ۳-۲- جرم نشر اکاذیب به عنوان جرم مطبوعاتی ۶۰
- ۳-۲-۱- نشر اکاذیب از مصادیق جرم مطبوعاتی ۶۰
- ۳-۲-۲- حقوق متهم نشر اکاذیب به عنوان جرم مطبوعاتی ۶۱
- ۳-۳- جرم نشر اکاذیب رایانه‌ای ۶۳
- ۳-۳-۱- عوامل مؤثر در تعیین مجازات نشر اکاذیب رایانه‌ای ۶۵
- ۳-۴- جرم نشر اکاذیب به عنوان افساد فی الارض ۶۶
- ۳-۴-۱- کیفیات مؤثر در تعیین میزان مجازات نشر اکاذیب به عنوان افساد فی الارض ۶۸
- ۳-۵- جرم نشر اکاذیب به عنوان جرم نظامی ۶۸
- ۳-۶- سایر قوانین مرتبط ۷۰
- ۳-۶-۱- قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی ۷۰
- ۳-۶-۲- قانون راجع به مجازات اخلاف گران در صنایع نفت ایران ۷۱
- ۳-۶-۳- قانون اصلاح لایحه قانونی حفظ و گسترش فضای سبز ۷۱
- ۳-۶-۴- قانون مجازات مرتکبین قاچاق ۷۱
- ۴- مراجع صالح رسیدگی به جرم نشر اکاذیب ۷۲
- ۴-۱- صلاحیت ذاتی و محلی جرم نشر اکاذیب سنتی ۷۲

۷۴	۲-۴- صلاحیت ذاتی و محلی جرم نشر اکاذیب در قوانین خاص
۷۴	۲-۴-۱- رسیدگی به جرم نشر اکاذیب به عنوان جرم سیاسی
۷۵	۲-۴-۲- رسیدگی به جرم نشر اکاذیب به عنوان جرم مطبوعاتی
۷۷	۲-۴-۳- رسیدگی به جرم نشر اکاذیب رایانه‌ای
۷۸	۲-۴-۴- رسیدگی به جرم نشر اکاذیب به عنوان افساد فی الارض
۷۹	۲-۴-۵- رسیدگی به جرم نشر اکاذیب به عنوان جرم نظامی
۸۰	نتیجه‌گیری و پیشنهادات
۸۴	منابع و مآخذ

فهرست اختصارات

ق.م.ا	قانون مجازات اسلامی (۱۳۷۵، ۱۳۹۲)
ق.آ.د.ک	قانون آیین دادرسی کیفری (مصوب ۱۳۹۲)
ق.م.ع	قانون مجازات عمومی (۱۳۰۴)

مقدمه

حمایت از حقوق معنوی انسان و مقابله با جرایم علیه حیثیت و شرافت اشخاص از امور بسیار مهم است که مورد تأکید حقوقدانان قرار گرفته است. در این راستا نشر اکاذیب به عنوان یک آفت اخلاقی اجتماعی علیه حریم انسانیت در طول تاریخ بکار گرفته شده است که عبارتست از: «انتشار و اشاعه اخبار دروغ و مطالب خلاف واقع به قصد اضرار به غیر یا تشویش اذهان عمومی یا مقامات رسمی». این جرم در ماده ۶۹۸ قانون مجازات اسلامی بخش تعزیرات مصوب ۱۳۷۵ جرم انگاری شده است. مجازات اصلی مرتکب جرم نشر اکاذیب دو ماه تا دو سال حبس یا شلاق تا ۷۴ ضربه است لذا ماهیت این جرم، تعزیری و از جهت درجه بندی نیز مطابق ماده ۱۹ قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲، تعزیری درجه شش می‌باشد. علیهذا با عنایت به این مورد، عواملی چون تعویق صدور حکم، تعلیق اجرای مجازات، آزادی مشروط، تعدد و تکرار جرم، تخفیف مجازات و جهات سقوط مجازات به موجب مقررات عمومی قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ در تعیین مجازات نشر اکاذیب مؤثرند و بالطبع توجه به هر کدام از این مقررات برای حمایت از حقوق بزه دیده و متهم ضرورت دارد. این جرم با تحولاتی که در جرایم کنونی از لحاظ انقلاب ارتباطات و گسترش رسانه‌های همگانی پیش آمده است اهمیت خاصی به خود گرفته است، قبل از توسعه فعالیت مطبوعات و رسانه‌های رایانه‌ای و مخابراتی دامنه انتشار علنی این نوع جرایم محدودتر و جنبه مجازات آن ضعیف‌تر بود ولی پس از پیشرفت ارتباطات و اطلاعات فضای اینترنتی و تلویزیونی و مطبوعات مقوله نشر اکاذیب نیز اهمیت بیشتری یافته است. از طرفی با گسترش توسعه سیاسی و جریان‌های سیاسی و نقش نیروهای مسلح در جامعه نشر اکاذیب گسترش یافته است و باعث شکل‌گیری دعاوی متعدد پیرامون این جرم در دادگاه‌ها شده است. همچنین از نظر قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ وقوع این جرم در حد وسیع و گسترده از مصادیق جرم افساد فی الارض بوده و مجازات اعدام برای آن مقرر گردیده است!! بر این اساس، امروزه قانون مجازات اسلامی و قوانین

متفرقه به جرم انگاری نشر اکاذیب با اوصاف مختلفی چون جرم سیاسی، جرم مطبوعاتی، جرم رایانه‌ای، جرم نظامی پرداخته‌اند. از این رو تحلیل، بررسی و تبیین جرم نشر اکاذیب در این قوانین و رویه قضایی در حال حاضر اهمیت بسیاری دارد. در این پایان نامه که از دو فصل تشکیل شده است ابتدا به بررسی شناخت موضوع، مفهوم و سابقه تاریخی این جرم و تجزیه و تحلیل عناصر سه گانه جرم و مقایسه این جرم با عناوین مشابه پرداخته می‌شود و سپس احکام حقوقی نشر اکاذیب مورد مذاقه قرار گرفته و عوامل مؤثر در تعیین مجازات این جرم و قوانین خاص در رابطه با جرم نشر اکاذیب و مراجع صلاحیت دار برای رسیدگی به این جرم بررسی می‌گردد.

در انتها نیز انتقادات وارده به قوانین مرتبط با جرم نشر اکاذیب، نواقص و ابهامات آن و ارائه راهکارهایی در جهت مقابله با این جرم و رفع برخی مشکلات موجود در این زمینه و نتیجه‌گیری کلی از این پایان نامه مطرح می‌گردد.

۱- بیان مسأله

حمایت از آزادی معنوی اشخاص عبارت است از اینکه حرمت و شرافت خانوادگی یا اجتماعی و شغلی اشخاص در محدوده قانون مصون از تعرض باشد و کسی حق هتک کردن حیثیت و اعتبار اشخاص را نداشته باشد، ارتکاب این نوع جرایم به وسیله گفتار یا کتابت برخلاف واقع، شخصیت معنوی اشخاص را لکه‌دار می‌سازد. جرم نشر اکاذیب از جمله جرایم علیه شخصیت معنوی افراد می‌باشد. نشر اکاذیب در اصطلاح اشاعه هر نوع کذب و نسبت دادن خلاف واقع مطالب رأساً یا به عنوان نقل قول به اشخاص به قصد اضرار به غیر یا تشویش اذهان عمومی است و حکم ماده ۶۹۸ قانون مجازات اسلامی معطوف به این جرم است. نوع وسایل قید شده در ماده ۶۹۸ قانون مجازات اسلامی ظاهراً مبین آن است که نشر اکاذیب صرفاً به صورتی کتبی تحقق می‌یابد و قانونگذار به بیان اکاذیب از طریق شفاهی اشاره‌ای ننموده است، مثلاً بیان اکاذیب در یک برنامه تلویزیونی که میلیون‌ها نفر بیننده

دارد. در نتیجه ممکن است این تلقی به وجود آید که وسایل ذکر شده در این ماده جنبه‌ی حصری دارند. آیا

نشر اکاذیب فارغ از ماهیت آن لزوماً باید به صورت کتبی باشد یا به صورت شفاهی نیز واقع می‌گردد؟

مداقه در ماده موصوف ویژگی‌های ذیل را در نظر برجسته می‌نماید:

۱- در جرم نشر اکاذیب، مطالب اظهار شده یا اعمال نسبت داده شده باید برخلاف حقیقت باشد.

۲- رفتار مجرمانه در این جرم، با فعل مادی مثبت ارتکاب می‌یابد.

۳- در تحقق جرم نشر اکاذیب علاوه بر سوء نیت عام، سوء نیت خاص نیز نیاز است.

۴- این جرم از نظر عنصر مادی، جرمی مطلق است اما از نظر عنصر معنوی، جرمی عمدی می‌باشد.

۵- مجنی علیه جرم موضوع این ماده شخص، اعم از شخص حقیقی یا حقوقی است.

۶- جرم نشر اکاذیب جز با شکایت شاکی خصوصی قابل تعقیب نمی‌باشد ولی اگر عمل ارتكابی تشویش

اذهان عمومی را در پی داشته باشد و بزه دیده شخص خاصی نباشد، جرم جنبه‌ی عمومی دارد و غیرقابل گذشت خواهد بود.

در قوانین متفرقه غیر از قانون مجازات اسلامی، حسب مورد مقررات خاصی در رابطه با نشر اکاذیب پیش بینی شده است، به نمونه‌ای از این مقررات اشاره می‌شود:

الف) نشر اکاذیب در فضای مطبوعاتی اعم از مطبوعات چاپی و نشریات الکترونیکی که انتشار اخبار کذب به قصد اضرار به غیر یا تشویش اذهان عمومی یا مقام‌های رسمی در فضای مطبوعاتی می‌باشد و به دلیل وسعت نشر و انتشار خاص آن موجب تشدید مجازات مرتکب و مدیر روزنامه یا مجله، از طرف قانون‌گذار شده است. نشر اکاذیب در مطبوعات از شایع‌ترین جرایم مطبوعاتی است. در بند ۱۱ ماده ۶ قانون مطبوعات مصوب ۱۳۶۴ اصلاحی ۱۳۷۹ قانونگذار جرم نشر اکاذیب مطبوعاتی را مدنظر داشته است. به موجب ماده ۳۴ قانون مطبوعات به این جرم

در محاکم قضایی و به صورت علنی و با حضور هیئت منصفه رسیدگی می‌شود، همچنین بر اساس ماده ۲۳ قانون مطبوعات اگر پخش مطلب خلاف واقع نسبت به فرد یا افرادی باشد، آن فرد یا افراد حق دارند تا به نشریه ظرف مدت یک ماه به طور کتبی جوابیه دهند به شرط آنکه جواب از دو برابر اصل تجاوز نکنند و نشریه مذکور مکلف است آن جوابیه را چاپ کند.

ب) اگر نشر اکاذیب به دولت و مسئولین با انگیزه اصلاح امور کشور بدون قصد ضربه زدن به اصل نظام صورت گیرد نشر اکاذیب جرم سیاسی تلقی می‌شود. در بند ۲ ماده ۲ قانون جرم سیاسی مصوب ۱۳۹۵ قانونگذار یکی از مصادیق جرم سیاسی را نشر اکاذیب ذکر کرده است. مراد قانونگذار از نشر اکاذیب مواردی مانند توزیع شبنامه یا نشر اکاذیب در تریبون‌ها، خیابان‌ها و انتشار در رسانه‌ها دانسته شده است. رسیدگی به این نوع جرم نیز همانند جرم نشر اکاذیب مطبوعاتی، طبق ماده ۳۰۵ قانون آیین دادرسی کیفری ۱۳۹۲ و ماده ۴ قانون جرم سیاسی به طور علنی و با حضور هیئت منصفه در دادگاه کیفری یک مرکز استان خواهد بود و مرتکب از مزایای مربوط به مجرمان سیاسی مقرر در ماده ۶ این قانون برخوردار می‌شود.

ج) جرم نشر اکاذیب مطابق عبارت بسیار گسترده و تفسیرپذیر ماده ۲۸۶ قانون مجازات اسلامی عنوان مفسد فی الارض پیدا می‌کند و مشمول مقررات ماده ۲۸۶ قانون مجازات اسلامی قرار می‌گیرد و مجازاتی که برای مرتکب این جرایم در نظر گرفته شده است اعدام می‌باشد. اما این جرم انگاری از نظر حقوقی و فقهی قابل توجیه نیست. به عنوان مثال اگر کسی مقاله‌ای با مضامین مطالب دروغ را در فضای مجازی منتشر کند به دلیل گستردگی این فضا، چنین عملی مصداق افساد فی الارض ممکن است تلقی شود، در حالی که به رغم جرم بودن این عمل، قابل شدن به چنین مجازات سنگینی برای این اقدام قابل توجیه نیست. لذا تفسیر موسعی از این موضوع انجام خواهد شد که به مصلحت نظام قضایی نیست.

به موجب قسمت اخیر ماده ۶۹۸ قانون مجازات اسلامی و با توجه به ماده ۱۹ قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲، مجازات نشر اکاذیب در مواردی که این جرم مشمول مقررات خاص نیست، مجازات تعزیری درجه شش می‌باشد. با توجه به این مجازات، جرم نشر اکاذیب مشمول مقررات عمومی قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ از جمله تعلیق و تعویق جرم، معاونت و مشارکت در جرم، مرور زمان و سایر مقررات قرار می‌گیرد.

نظر به اینکه جرم نشر اکاذیب جرمی مرکب است که در یک مرحله اخبار کذب از طریق وسایل مشخصی شامل عریضه، نامه، مراسله و ... تحریر و در مرحله دیگر با انتشار اوراق مذکور جرم محقق می‌شود، لذا در مرحله اول که هنوز اوراق منتشر نشده اند، اگر این اوراق متضمن انتساب جرم نباشند، نمی‌توان موضوع را قابل انطباق با ماده ۶۹۸ قانون مجازات اسلامی دانست، مگر اینکه در همان اوراق صراحتاً جرمی به دیگری نسبت داده شده باشد که در این حالت عمل او تا این حد، از باب افترا قابل تعقیب است و نه از جهت نشر اکاذیب. همین طور است اگر اوراق یا اسناد خلاف واقع تحریر و تا مرحله نشر پیش روند ولی عمل نشر به طور کامل واقع نشود. از این رو مبحث جرم انگاری شروع به جرم نشر اکاذیب نیز جاری بحث دارد.

اعاده حیثیت مقرر در ماده ۶۹۸ قانون مجازات اسلامی، اعاده حیثیت از بزه دیده است. دادگاه در صورت امکان، اقداماتی را در جهت بازگرداندن حیثیت از دست رفته اشخاص انجام می‌دهد از جمله این اقدامات درج حکم در روزنامه با هزینه‌ی محکوم علیه است.

مقررات مربوط به جرم نشر اکاذیب در قوانین خاص مشمول احکام و مجازات متفاوتی از مقررات ماده ۶۹۸ قانون مجازات اسلامی می‌باشند، به عنوان نمونه مقررات موجود در ماده ۱۰ قانون راجع به مجازات اخلال گران در صنایع نفت ایران مصوب ۱۳۳۶، ماده ۷۸ قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۲، ماده ۸۸ قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸، ماده ۱۷ قانون نظارت بر رفتار قضات مصوب

۱۳۹۰ و سایر قوانین متفرقه مقررات و مجازات خاصی را برای مرتکبان این جرم پیش بینی کرده اند که هر کدام از این قوانین نیاز به بررسی و تحلیل دارند.

در نهایت هدف از این پژوهش مطالعه و بررسی قلمرو جرم نشر اکاذیب، ماهیت جرم نشر اکاذیب از جهات عمومی، سیاسی، نظامی، مطبوعاتی و افساد فی الارض، آثار و احکام خاص این جرم در قانون مجازات اسلامی و سایر قوانین خاص می باشد.

۲- سوالات تحقیق

- ۱- قلمرو جرم نشر اکاذیب از لحاظ مفهوم کذب، وسیله ارتکاب و قلمرو مفهوم بزه دیده این جرم چیست؟
- ۲- ماهیت جرم نشر اکاذیب از لحاظ تشخیص جرم عمومی، جرم سیاسی، جرم نظامی، جرم مطبوعاتی و جرم افساد فی الارض چیست؟
- ۳- آیا مواد مربوط به جرم نشر اکاذیب در قوانین خاص مشمول مقررات عمومی قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ هستند یا نه؟

۴- آثار و احکام خاص نشر اکاذیب کدام اند؟

۵- قلمرو و ماهیت جرم نشر اکاذیب در رویه قضایی ایران چیست؟

۳- نتایج مورد انتظار

با انجام این کار تحقیقی انتظار می رود:

اولاً: قلمرو جرم نشر اکاذیب به طور دقیق در قانون مجازات اسلامی مشخص و احصاء شود.

ثانیاً: ماهیت جرم نشر اکاذیب در قوانین مختلف از لحاظ جرم عمومی، سیاسی، نظامی، مطبوعاتی یا افساد فی

الارض بودن مشخص شود.

ثالثاً: در انجام این کار تحقیقی سعی می‌شود تا به آثار و احکام خاص مقرر برای جرم نشر اکاذیب در قانون

مجازات اسلامی و قوانین متفرقه اشاره شود.

۴- مواد و روش‌ها (روش تحقیق)

در تحقیق حاضر نیز همانند اغلب کارهای پژوهشی که در دیگر رشته‌های علوم انسانی صورت می‌گیرد نوع

تحقیق توصیفی - تحلیلی خواهد بود که در این راستا از کتب حقوقی، مقالات، مجموعه قوانین، پایان نامه‌ها و

سایت‌های اینترنتی برای شناخت مسئله، بهره خواهیم جست. برای جلوگیری از تکرار مکررات و بررسی جامع این

موضوع، تنها به موضوعات کاملاً مرتبط با تحقیق پیش روی خواهیم پرداخت.

شناخت جرم نشر اکاذیب

وقوع ناهنجاری‌های اجتماعی و جرایم مختلف با توجه به مقتضیات زمانی و مکانی متفاوت در هر عصر و زمانی اشکال خاص خود را می‌یابد. انسان‌ها با جرایم زندگی می‌کنند و مظاهر این جرایم، زندگی آنها را احاطه کرده است. وضع قوانین برای نظم جامعه از اهمیت برخوردار است از این رو قانونگذار برای متخلفان ضمانت اجرای کیفری و مدنی پیش‌بینی کرده است. برخی از این جرایم علیه افراد موجب صدمه و ضرر جسمانی یا بدنی می‌شود و برخی دیگر موجب صدمه و ضرر روحی و اخلاقی و معنوی می‌گردد. جرم نشر اکاذیب از جمله جرایم علیه حیثیت معنوی افراد است. انگیزه خاص مرتکب نشر اکاذیب؛ اضرار به غیر یا تشویش اذهان عمومی یا مقامات رسمی است و نتیجه‌ای که از این جرم نصیب می‌شود، متوجه حیثیت معنوی افراد است. از آنجا که شیوع و گستردگی نشر اکاذیب منجر به جرم انگاری این جرم در نظام حقوقی ایران گردیده است لذا تحلیل این جرم و زدودن ابهام از جوانب آن ضروری است. در این فصل سعی خواهیم کرد که تعریفی از نشر اکاذیب در قوانین حاضر ارائه و سابقه تاریخی آن را مورد بررسی قرار دهیم و عناصر متشکله بزه مذکور را در قوانین فعلی ارزیابی نمایم و در نهایت به مقایسه جرم نشر اکاذیب با عناوین مشابه پردازیم

۱- تعریف

در این قسمت جهت تبیین هر چه بیشتر مفهوم جرم نشر اکاذیب و تمیز آن از سایر جرایم، ارائه یک تعریف جامع و کامل ضرورت دارد. جرم نشر اکاذیب، مرکب از دو لفظ «نشر» و «اکاذیب» است. کلمه «نشر» را پهن کردن، پراکنده ساختن خبر، معنی کرده‌اند (عمید، ۱۳۶۳: ۱۱۱۶). همچنین نشر به معنی «گسترده‌گی، فاش کردن، آشکار کردن خبر، باز کردن و بسط و گسترش دادن، باز کردن نامه» آمده است (دهخدا، ۱۳۸۸، ۴۷: ۵۱۴ و ۵۱۵). «اکاذیب» جمع اکذوبه به معنی سخنان دروغ و بی‌اساس است (جر، ۱۳۷۷، ۱: ۲۸۸). لذا معنی نشر اکاذیب، پراکنده کردن و آشکار کردن اخبار دروغ است. جرم نشر اکاذیب یکی از جرایم علیه اشخاص و شخصیت معنوی آنهاست. قانون مجازات اسلامی بخش تعزیرات (۱۳۷۵) (از این به بعد ق.م.ا) تعریفی از نشر اکاذیب ارائه نکرده است و به ذکر مصادیق آن اکتفا کرده است. نشر اکاذیب در فرهنگ‌های حقوقی چنین تعریف شده است: «انتشار و اشاعه با سوء نیت اخبار دروغ و وقایع خلاف واقع» (جعفری لنگرودی، ۱۳۶۳: ۷۱۴). اما در این تعریف به طرق وقوع جرم و نیت مرتکب اشاره نشده است و شامل هر گونه دروغ‌پردازی با هر گونه وسیله‌ای می‌شود، بنابراین تعریف مذکور جامع و مانع نیست. در تعریفی کاملتر می‌توان این جرم را چنین تعریف کرد: «انتشار و اشاعه اخبار دروغ و وقایع خلاف واقع به قصد اضرار به غیر، یا تشویش اذهان عمومی یا مقامات رسمی را نشر اکاذیب گویند» (شکری، ۱۳۸۱: ۸۱۱). بنابراین اظهارات کذبی که منتهی به اضرار شخصی دیگر یا تشویش اذهان عمومی گردد را نشر اکاذیب نامند.

۲- سابقه جرم نشر اکاذیب

پیدایش، تکوین و دگرگونی حقوق جزا و جرایم تابع اندیشه‌های رایج هر جامعه و دگرگونی‌های آن در طول تاریخ است. موضوع جرم نشر اکاذیب حیثیت و شخصیت معنوی اشخاص است و در طول تاریخ این بعد از وجود انسان همواره مورد احترام بوده است لذا جرم نشر اکاذیب دارای سابقه‌ای طولانی است. در ایران باستان مرتکبین